

UVOD

Posljednji svezak serije *Registra* donosi ono što je do danas ostalo od registra ili (po svem sudeći) registara u koji/e su bile unošene isprave što ih je Splitski kaptol sastavljao i izdavao u funkciji »mjesta javne vjere« (*locus credibilis*). Fizičku dakle osnovicu materijala što se ovdje publicira predstavlja svezak 64 iz Kaptolskog arhiva u Splitu, koji je u postojećem obliku, kako ću ovdje pokazati, rezultat (ne baš pretjerano pozornoga) rada nekoga, zasad nepoznatoga modernog arhivara. Taj je naime ustrojio i uredio današnji svezak 64, sabravši u njega vrlo raznorodne ostatke starih kaptolskih registara iz 14. i 15. stoljeća. Priređivanje za tisak pokazalo je od čega je sve sastavljen nesređeni materijal sveska 64, te sam ga za ovo tiskano izdanje rasporedio u njegove prvotne cjeline. No pođimo redom.

Završni je, peti svezak niza *Registra* po mom sudu, kao jednoga od priređivača cijeloga niza, ali i »radnoga povjesničara« čija je specijalnost hrvatska srednjovjekovna povijest, svojim sadržajem daleko najvredniji svezak u cijelom nizu. Izravna je to posljedica činjenice da je Splitski kaptol bio doista pravi metropolitan-ski kaptol, barem što se tiče srednjovjekovnih kraljevina Dalmacije i Hrvatske, pa su se u njem nakon 1358. obavljali pravni čini i poslovi za vrlo široki prostor zaleđa.¹ No valja odmah napomenuti kako danas u onom što predstavlja »ostatke ostataka« registra ili registara postoje samo *šezdeset tri* sačuvane kaptolske isprave, izdane između 14. studenoga 1369. i 13. travnja 1448. Taj podatak dobiva puni smisao i pokazuje se u pravom svjetlu uzme li se u obzir kako je dosad u četirima svescima serije *Registra* objavljeno 460 isprava Zadarskoga kaptola, pri čem se mora posebice naglasiti da je gravitacijsko područje stranaka koje su svoje različite poslove obavljale u Zadarskom kaptolu bilo daleko manje od područja s kojega su zainteresirane stranke dolazile u Splitski kaptol (poslovi obavljani u Splitskom kaptolu, barem koliko se može razabrati po sačuvanim spisima, odnosili su se na područje od Paga do Cazina i Humske zemlje, današnje zapadne Hercegovine). Doda li se tomu da je Splitski kaptol počeo obavljati poslove u funkciji »mjesta javne vjere« čak trinaest godina prije Zadarskoga kaptola,² postaje posve razvidno kako šezdeset tri isprave koje se ovdje objavljuju doista predstavljaju tek »ostatke ostataka« kaptolskoga registra ili kaptolskih registara.

¹ Vrlo široki spektar informacija o srednjovjekovnom Splitskom kaptolu donosi OSTOJIĆ 1975. Na drugi način ulogu te institucije u životu šire društvene zajednice razmatra ANČIĆ 2013.

² Za početak rada i jedne i druge institucije vidi ANČIĆ 2005., 37–48.

Takav zaključak nalazi čvrstu potvrdu i kad se pogled usmjeri na stanje sačuvanih izvornika isprava što ih je izdao Splitski kaptol. Uspio sam naime utvrditi da u ovom ili onom obliku i u različitim arhivskim institucijama postoje sačuvana čak dvadeset tri takva dokumenta, od čega se samo dva nalaze zapisani i u ostacima registra/registara što ga se/ih se sad objavljuje. No među ispravama koje se objavljuju nalaze se i dvije isprave koje predstavljaju ovjerene prijepise prije izdanih kaptolskih isprava, pri čem tih prijašnjih isprava *nema* među onima koje su sačuvane u izvornom obliku u »registru« (vidi ovdje br. 42. i 60), kao što nisu sačuvani ni njihovi izvornici izdani strankama. Popis tih sačuvanih isprava (uključujući i one dvije koje postoje samo u kasnijim ovjerenim kaptolskim prijepisima, a koje se ovdje tiskaju) donosim u Tablici 1. navodeći datum njihova izdavanja, mjesto gdje se čuvaju (prema informacijama koje su prilikom tiskanja donijeli priređivači), djelo u kojem su tiskane te vrlo kratki opis, uz naznačeni broj dokumenta u ovom izdanju u onim dvama slučajevima gdje su sačuvani i tekst iz registra i formalno strankama izdani instrument.

Tablica 1.

Datum	Stanje i mjesto čuvanja	Tiskano	Kratki opis
09. 05. 1358.	Regest Ivana Luciusa/Lučića; izvornik bio u arhivu splitske općine	ANČIĆ 2005., 66–67, br. III	Ovjerena izjava o reguliranju posjedovnih prava, s inseriranim ispravama
1358. (?)	Izvornik, MOL DL ³ 38488	ANČIĆ 2005., 65–66, br. II ⁴	Ovjereno izvješće o postupku kraljevskoga izaslanika
30. 09. 1364.	Izvornik, MOL DL 41593	DZ XIII, 402–403, Br. 292	Ovjereni prijepis
27. 08. 1369.	Bečki arhiv/KAS ⁵ XVI.2.21	DZ XIV, 211–212, Br. 151	Ovjereno izvješće o obavljenoj reambulaciji posjeda
29. 01. 1371.	KAS, sv. 64, fol. 72–73	Ovdje br. 42	Ovjerena izjava o vlasničkim pravima
28. 05. 1374.	Bečki arhiv/KAS (bez broja)	DZ XV, 44, br. 29	Ovjereni prijepis
05. 03. 1375.	Bečki arhiv/KAS XVI.1.39	DZ XV, 105–107, br. 80	Ovjerena nagodba o vlasničkim pravima

³ Ova kratica označuje dokumente koji se nalaze u Mađarskom državnom arhivu (MOL – Magyarország Levéltár) u dvjema zbirkama: Diplomatikai levéltár – DL, i Diplomatikai fényképgyűjtemény – DF. Svi navedeni dokumenti dostupni su u obliku fotografije na internetskoj stranici arhiva – <http://mol.arcanum.hu/dldf/opt/a110505htm?v=pdf&a=start> – pa sam im na taj načini i pristupao.

⁴ Koristim prigodu ispraviti *lapsus calami* u tom izdanju, gdje je navedeno MOL DL 38483, umjesto MOL DL 38488.

⁵ Kad je priređivan Smičiklasov *Diplomatički zbornik*, dio dokumenata iz Splitskoga kaptolskog arhiva (KAS) nalazio se u Beču, pa su tako u toj ediciji i navođeni, a ovdje se ti navodi prenose.

Datum	Stanje i mjesto čuvanja	Tiskano	Kratki opis
12. 04. 1375.	Bečki arhiv/KAS XVI.1.31	DZ XV, 115–118, br. 87	Ovjerena nagodba o vlasničkim pravima
21. 05. 1382.	Znanstvena knjižnica Zadar, Pergamenti br. 312	DZ XVI, 284–286, br. 234	Ovjerena svjedodžba u poslu oko vlasničkih prava
18. 11. 1388. ⁶	MOL DL 50046	DZ XVII, 172–173, br. 127	Ovjereni prijepis
18. 11. 1388.	MOL DL 50043	-	Ovjereni prijepis
18. 11. 1388.	MOL DL 50044	-	Ovjereni prijepis
18. 11. 1388.	MOL DL 50045	-	Ovjereni prijepis
24. 06. 1389.	KAS, sv. 668, br. 14	DZ XVII, 208–210, br. 155	Ovjerena izjava o posinjenu; ovdje br. 35.
22. 06. 1392.	KAS, sv. 64, fol. 123	Ovdje br. 60	Ovjereni prijepis
25. 07. 1395.	Arhiv Zichy	DZ XVIII, 49–50, br. 38	Ovjereno izvješće o postupku utvrđivanja granice dvaju kotara
14. 04. 1396.	Prijepis Marka Ruića, izvornik bio u Pagu (?)	DZ XVIII, 107–108, br. 76	Ovjereni prijepis
15. 07. 1397.	Bez podataka (vjerojatno Nadbiskupski arhiv u Splitu ili KAS)	DZ XVIII, 234–235, br. 160	Ovjereni prijepis
1397.	Bečki arhiv/KAS XVI.1.46	DZ XVIII, 303–304, br. 200	Ovjereni prijepis
14. 08. 1397.	KAS, sv. 668, br. 146	DZ XVIII, 241–244, br. 167	Ovjerena svjedodžba o isplati »vražde«; ovdje br. 51
18. 05. 1400.	Prijepis u Šibenskom diplomatariju	BARBARIĆ– KOLANOVIĆ 1986., 189– 190, br. 84	Ovjereni prijepis
10. 04. 1403.	MOL DL 50059	-	Ovjereni prijepis
14. 01. 1407.	Hrvatski državni arhiv, Documenta mediaevalia varia, br. 147	-	Ovjereni prijepis

⁶ Četiri dokumenta pod ovim nadnevkom predstavljaju ovjerene prijepise skupine vrlo vrijednih privilegija što ih je tijekom vremena šibenska općina dobivala od ugarsko-hrvatskih kraljeva. Sve četiri isprave imaju isti tekst ovjere, u koji su onda inserirani prijepisi. Svi su ti dokumenti dio tzv. »Jankovićeve zbirke«, koja je inače dospjela u Mađarski državni muzej.

Datum	Stanje i mjesto čuvanja	Tiskano	Kratki opis
1410.		-	Ovjereni prijepis, pisan hrvatskim jezikom i ćirilicom
03. 05. 1413.	Arhiv HAZU, D-VIII-28	-	Ovjereni izvješće o uvođenju u posjed

Ova prilično neobična situacija, u kojoj u sadašnjem registru uopće nema četvrtine sačuvanih isprava Splitskoga kaptola (23 od 88), upućuje na to da je Kaptol dok je djelovao kao »mjesto javne vjere« izdao mnogo više dokumenata nego što je sačuvano. Ne postoji naravno iole sigurniji način za računanje mogućega broja dokumenata što ih je Kaptol ispostavio tijekom gotovo stoljetnoga takvog svog djelovanja (prvi su dokumenti izdani u prvoj polovici 1358., posljednji poznati onaj je iz 1448., koji se ovdje objavljuje kao br. 63), no ipak postoje barem kakve takve indicije koje mogu uputiti na stvarne razmjere koje je ta djelatnost imala. S jedne se strane valja prisjetiti već spominjanoga podatka o 460 tiskanih isprava iz pet registara Zadarskoga kaptola (no i taj je broj daleko od definitivnoga, ponajprije stoga što je prilično jasno da je najmanje jedan registar Zadarskoga kaptola, onaj Mateja Salašića, izgubljen);⁷ s druge strane neka vrsta indicije mogao bi biti i odnos sačuvanih izdanih kaptolskih isprava (izvornika i prijepisa) s onima koje su sačuvane i kao unos u registar i kao izdana kaptolska isprava. Taj je naime odnos dvadeset tri prema dva, što znači da je onih koje nemaju »registarsku« verziju *jedanaest puta više* od onih koje postoje u objema verzijama. Iz ovakve raščlambe proizlazi da je Splitski kaptol tijekom gotovo stoljetnoga djelovanja kao »mjesto javne vjere« izdao daleko više od 500 dokumenata.

S obzirom na sve rečeno pitanje kako je ta djelatnost bila organizirana i kako se ona zrcali u današnjem stanju onih ostataka kaptolskih registara (posve je naime izvjesno da je u tom slučaju moralo biti mnogo više od jednoga registra) koji predstavljaju sadržaj sveska 64 u Kaptolskom arhivu u Splitu. Odgovori u prvom redu leže u izgledu i stanju sveska 64, a riječ je o skupu zasebnih isprava pisanih na odvojenim dvolisnicama papira nastalim presavijanjem papira velikoga formata (današnji A3 format), dok je nekoliko isprava ispisano na nepresavijenim listovima toga formata (vidi Sliku 3., koja prikazuje jednu takvu ispravu). Nekoliko međutim isprava nije moglo stati na takve dvolisnice, pa su za njihovo ispisivanje pravljene mali sveščići umetanjem jedne ili više dvolisnica.⁸ I u tim situacijama, ali i u onim kad su ispisane samo prve dvije stranice (odnosno list) dvolisnice, nove se isprave

⁷ Vidi Ančić 2005., 56–57.

⁸ U nekim se slučajevima to može utvrditi tek pozornim uspoređivanjem – primjerice današnji listovi 47 do 50 izvorno su bili sveščić sastavljen umetanjem jedne dvolisnice u drugu (prema paginaciji to su bile dvolisnice 47 i 50, odnosno 48 i 49); u međuvremenu je vanjska dvolisnica poderana na dva lista (47 i 50), ali se po tragovima na rubovima listova jasno vidi da je to bio jedan veliki list papira presavijen kako bi se dobila dvolisnica. Cijeli je sveščić pak ispunjen dvama ovjerenim prijepisima različitih dokumenata koje je tražio i istoga dana dobio Kažot Augustinov de Casotis (vidi ovdje br. 25. i 26).

nikad nisu pisale na preostalom papiru. Svaka se dakle nova isprava ispisivala na novoj dvolisnici ili na prvoj stranici novoga sveščića (jedinu iznimku predstavljaju situacije u kojima se istoj stranci izdaju dva zasebna kaptolska instrumenta, pa se drugi instrument jednostavno nastavlja na istoj dvolisnici ili u istom sveščiću), što je temeljna razlika u odnosu na registre uobičajene u Zadarskom kaptolu, u kojima su se isprave redale jedna za drugom i često započinjale na polovici stranice.

Na gotovo svim dvolisnicama i sveščićima i danas se razabiru tragovi daljnje postupanja s tako nastalim materijalom. Naime, na prijevoju se papira, unatoč kasnijim oštećenjima, razabiru po dva para rupica, napravljenih kako bi se dvolisnica ili sveščić mogli prošiti koncem i na taj način osposobiti za uvezivanje u neku vrstu registra/registratora.⁹ Takav se postupak razabire i u slučajevima kad su instrumenti pisani na velikom formatu (današnjemu A3): veliki listovi naknadno su presavijani kako bi se uklopili u »registrator« (vidi Sliku 3). U jednom od sačuvanih sveščića (onomu kojega se sadržaj ovdje objavljuje pod brojem 46), koji tvore tri dvolisnice i koji je obilježen brojevima listova (*folia*) od 87 do 90 (prazne stranice nisu numerirane, pa se po numeraciji, koja se nastavlja na sljedećoj ispisanom dvolisnici, ne može ni naslutiti da je riječ o sveščiću od šest listova), do danas je sačuvan konac kojim je bio uvezan u veću cjelinu.

Postojanje registra ili, posve precizno, registratora u koje su se uvezivali dokumenti ispisani na dvolisnicama ili sveščićima jasno potvrđuju i same kaptolske isprave, svakako najjasnije ona koju je 12. travnja 1375. izdao splitski kanonik i bilježnik Ivan pok. Jurja iz Šibenika i za koju je ustvrdio da je registrirana na *foliama* 22.¹⁰ Taj pomalo zagonetni izričaj o »listovima« (*folia*) 22 u množini postaje razumljiv u svjetlu onoga što je prethodno rečeno – dvolisnice ili sveščići uvezivali su se kao cjeline te su tako po svem sudeći bili i numerirani. Iz toga bi onda proizlazilo kako je i taj instrument, koji je bio ispisan na više listova (*in presentibus cartulis*), bio uvezan kao 22 u registratoru što ga je za svoje spise ustrojio Ivan iz Šibenika. Postojanje posebnih registratora za svakoga bilježnika koji je za Kaptol sastavljao isprave razaznaje se pak iz 15. siječnja 1395. ovjerenoga prijepisa kaptolske isprave od 22. lipnja 1392 (vidi ovdje br. 42). U njem se naime izrijekom navodi kako je taj stariji instrument ispisan »iz pismohrane, odnosno registra istoga bilježnika i istoga kaptola« (*de archiuo et ipsius notarii atque reistro ipsius nostri capituli*). Rad Kaptola kroz dugo vrijeme i gomilanje isprava i njihovih registratora otežavali su pristup starijim dokumentima, kako se to zorno razaznaje iz posljednje

⁹ Ideju razlikovanja splitskih »registratora« naspram zadarskih »registara« dugujem razgovoru s kolegom Damirom Karbićem.

¹⁰ Navodim cijeli tekst ovjere što ju je na instrumentu sačuvanom u izvorniku zapisao kanonik i bilježnik Ivan, ne ulazeći u pitanje forme ovjere, koje ovdje nije i ne može biti predmet pozornosti. DZ XV, 118 (br. 87): *Hec sunt acta in mei presbiteri Iohannis de Sibinico condam Georgii, canonici ecclesie maioris Spalatensis et quietacionis et aliorum, prout in presentibus cartulis luculenter apparet, scripta manu mea propria ex comisione mihi facta per venerabile capitulum dicte ecclesie Spalatensis in foliis viginti duabus sub anisque, sub indictione, mensibus et diebus in eis sic dictis cartulis anotatis* (naglasio M. A.).

sačuvane kaptolske isprave u svesku 64, one izdane 13. travnja 1448 (vidi ovdje br. 63). Riječ je o ispravi koja sadržava prijepis stare isprave istoga kaptola, koja je izdana gotovo osamdeset godina prije, 29. siječnja 1371., a za koju su stranke koje su došle pred Kaptol tvrdile da postoji »u bilješkama našega registra ili kartulara« (*in notis registri seu chartularii nostri*). Kanonici su, slijedom teksta iz 1448., pozornim istraživanjem utvrdili da u »bilješkama našega registra ili kartulara« stvarno postoji navedena kaptolska isprava (*operam dedimus inquirendi prefatum priuilegium in notis registri siue cartularii nostri quid et diligenter cum inquiremus inuenimus anotatum in notis registri seu cartularii nostri*).

Kasnija sudbina tih pretpostavljenih registratora, kao i cijeloga niza drugih registara (a dijelovi su takvih dvaju, kako će se vidjeti, dospjeli i u svezak 64) ustrojjenih u Kaptolu tijekom 14. i 15. st., zasad ostaje nepoznanica, kao što je nepoznanica kad su, kako i zašto vađeni dokumenti iz registratora. No ono što je od svih kaptolskih registratora preostalo netko je u novije doba, pri sređivanju arhiva,¹¹ odlučio sastaviti u jednu cjelinu, te je tako nastao današnji svezak 64, koji je zacijelo tada dobio i paginaciju. No ni tu nije bi kraj nevolja s kaptolskim ispravama – od sređivanja sveska do danas iz njega je nestao stanoviti broj dvolisnica ili svešćića, što se razabire po nedostajućim listovima s modernom paginacijom (nedostaju listovi: 30, 31, 41, 42, 54, 56, 64, 65, 79, 83, 84, 98–104, 109, 110, 113–116; ukupno dakle 24 lista, uglavnom dvolisnice, ali i dva svešćića od po šest, odnosno četiri lista).

Međutim, osoba koja je sastavljala svezak 64 nije bila dosljedna, pa ni uredna. Tako su u svezak dospjela i dva lista iz jednoga drugog sačuvanog registra Splitškoga kaptola iz 14. st., onoga koji danas nosi broj 63 i koji sadržava isprave koje se odnose isključivo na unutarnje funkcioniranje kaptola kao crkvene institucije. Taj je svezak svojedobno u Kaptolskom arhivu našao Vladimir Rismondo, prepisao ga i tiskao,¹² ali je u njega uvrstio i ono što je našao na listovima 15 i 16 sveska 64, posve ispravno zaključivši kako su oni izvorno bili njegov dio. Te sam dokumente ovdje ispustio iz jednostavnih razloga: niti spadaju u sadržaj sveska 64, niti su pak nepoznati, odnosno tiskani su u cjelini kojoj pripadaju. Osim toga, onaj tko je oformio svezak 64 uvrstio je u njega još nešto što nije nikako moglo predstavljati integralni dio dokumentacije nastale djelovanjem kaptola kao »mjesta javne vjere«, ali je istodobno predstavljalo zasebnu cjelinu kaptolske dokumentacije. O čem je riječ otkriva list 96 (po sadašnjoj paginaciji), na kojem, kao naslov, stoji tekst:

*Liber Bullarum et litterarum apostolicarum capituli et conuentus
archiepiscopatus ciuitatis Spalatensis*

Uz taj tekst, odnosno ispod njega, drugom je, modernijom rukom zapisano:

1397

18 Iulii

¹¹ Vjerojatno potkraj 30-ih i početkom 40-ih godina 19. st., kad je dio građe iz Kaptolskoga arhiva, po nalogu središnjih austrijskih vlasti, otpremljen u Beč – o tom ukratko vidi u OSTOJČ 1976., 88.

¹² RISMUNDO 1965.

I doista, u svesku 64 mogu se naći neovjereni prijepisi papinskih bula i pisama koji očito potječu iz toga izgubljenoga *Liber Bullaruma*, odnosno »kopijalne knjige«, i koji su njegov posljednji trag, uz sačuvanu naslovnu stranicu. Te sam dokumente (koji uključuju i neovjerene kopije pisama kralja Ludovika i kraljice Elizabete u svezi s imenovanjem novoga opata samostana sv. Stjepana pod borovima) odlučio izdvojiti u zasebnu cjelinu i staviti ispod naslova s lista 96.

Poseban pak problem u pripremi za tisak predstavljali su dokumenti koji nemaju formu kaptolskih isprava, ali su svojim sadržajem jasno povezani s djelovanjem »mjesta javne vjere«. Riječ je o nalogima koji su upućeni Kaptolu i kojima se traži obavljanje određenih poslova iz djelokruga »takvih mjesta«. Ti su nalozi u načelu prepisivani u kaptolsku ispravu s izvješćem o obavljenom poslu koji se tražio nalogom i vjerojatno su bili unaprijed pripremljeni, te su predstavljali integralni dio dokumentacije »mjesta javne vjere«. Stoga sam ih odlučio ostaviti kao dio »registra«. Nešto je drugačiji problem s tekstom prosvjeda uloženim u ime trogirskoga biskupa pred tijelima trogirskoga općine 1403 (fol. 128–128'), koji je po svem sudeći sačuvan kao izvorno pisani tekst (takav zaključak proizlazi iz mnoštva pogrešaka, križanja i dopisivanja, kojih svakako ne bi bilo da je prepisan već gotov tekst). Ovakav kakav je, tekst je po svem sudeći trebao poslužiti kao osnovica za oblikovanje ovjerene kaptolske svjedodžbe o samom činu, kojemu su, prema sadržaju, pribivali izaslanici kako Splitskoga tako i Trogirskoga kaptola, no ipak ga nisam uvrstio u red isprava, već ga donosim kao poseban dokument, nakon samoga »registra«, a prije restituiranoga *Liber Bullaruma*. Konačno, kao poseban *Prilog* donosim i transkripciju sačuvanih kaptolskih isprava izdanih strankama koje dosad nisu objavljene, i to kako bi se stekao potpun uvid u djelatnost kaptola kao »mjesta javne vjere« (Slika 4. predstavlja jednu od tih isprava, koja se može držati reprezentativnim uzorkom). No dvije od tih isprava zaslužuju posebnu pozornost i komentar. Starija isprava, ona izdana 1. travnja 1361., nije u punom smislu kaptolska isprava, već zapravo »hibrid«, jer ima formu javnobilježničke isprave (sastavio ju je i izdao splitski javni bilježnik Ivan, sin pok. magistra Çoue iz Ancone), ali predstavlja ovjerenu svjedodžbu pravnoga čina koji se odigrao pred Kaptolom, koji je u tom slučaju ipak imao funkciju »mjesta javne vjere«, što (modernim rječnikom rečeno) privatnopravnomu činu daje javnopravnu dimenziju (sva dalja razjašnjenja te neobične situacije izlaze izvan okvira uvoda u izdanje jednoga »registra«). Mlađa isprava, ona iz 1410., neobična je po tom što je pisana hrvatskim jezikom i ćirilicom, uz što valja odmah napomenuti: tridesetak godina prije, kad su Vuk i Grgur Nimičić iz Humske zemlje tražili ovjereni prijepis/prijevod presude tamošnjega Zemaljskog sudbenog stola, također pisane hrvatskim jezikom i ćirilicom, Kaptol je angažirao posebnoga, »vjerodostojnoga« prevoditelja (vidi ovdje br. 18); no 1410. Kaptol je jednostavno napravio ovjereni ćirilični prijepis izvornika. Prvo je pitanje koje se pojavljuje u svezi s tim koliko često se Splitski kaptol susretao s ispravama napisanim hrvatskim jezikom i ćirilicom ili glagoljicom. Iako iole pouzdanijega odgovora na to nema, nije teško zaključiti da je takvih slučajeva bilo između 1379. i 1410., što

bi onda najjednostavnije objasnilo promjenu u postupku – od prepisivanja/prevođenja do jednostavnoga prijepisa (i ovdje bi svaka daljnja raščlamba vodila izvan okvira postavljenih u ovom uvodu).

Dakle, kompozicija »registra« koji se tu objavljuje ne reproducira u fizičkom smislu ono što sadržava svezak 64, ponajprije stoga što on *nije samo* registar kaptolskih isprava. No ta se kompozicija od izvornika razlikuje po još jednom elementu – onaj tko ga je ustrojio nije imao jasna mjerila njegove organizacije, što se ne odnosi samo na uvrštavanje dokumenata druge vrste nego i na činjenicu da su kaptolski instrumenti poredani bez očitih kriterija. Tako primjerice danas prvi dokument u registru (listovi 1–2, ovdje br. 55) predstavlja kaptolska isprava izdana 18. veljače 1403., koja sadržava ovjerene prijepise triju dokumenta s početka 14. st. i jednoga dokumenta iz 1350. Zašto je i kako ta dovlisnica dospjela na prvo mjesto u »registru«, vrlo je teško odgonetnuti – dokumenti koji su unutar isprave prepisani nikako ne spadaju među najstarije. Potom slijedi sveščić (paginirani listovi 3 do 8) koji sadržava prijepise sedamnaest različitih dokumenata povezanih s crkvom sv. Tekle i obližnjim zemljišnim posjedom, uobličene u kaptolsku ispravu izdanu 16. siječnja 1378 (vidi ovdje br. 13). Najstariji dokument koji je tu prepisan potječe iz 1251., no ni on nije najstariji – najstariji je naime dokument u »registru« onaj od ožujka 1213., uklopljen kao ovjereni prijepis u kaptolsku ispravu izdanu 30. siječnja 1391 (taj se pak nalazi u sveščiću koji tvore listovi 87 do 90 – vidi ovdje br. 46).

Uzimajući dakle u obzir sadašnje stanje »registra« i posve siguran zaključak da on ne zrcali ni na koji način izvorno stanje dokumentacije, odlučio sam ga urediti tako da za osnovicu uzmem same kaptolske isprave, pisane na zasebnim dvolisnicama i sveščićima te ih složim kronološki. Zbog dvaju slučajeva golemih kaptolskih isprava koje sadržavaju prijepise velikoga broja starijih dokumenata (ovdje br. 13. i 46), koji u nekoliko slučajeva i sami predstavljaju ovjerene prijepise ili ispise još starijih dokumenata, odlučio sam (čuvajući načelo jednakoga pristupa svim ispravama i ujedno želeći olakšati pristup svakomu pojedinomu dokumentu) svaku kaptolsku ispravu tretirati kao cjelinu, a sve što je u nju inserirano kao prijepis (bilo da je riječ o ovjerenom prijepisu ili prijepisu naloga za obavljanje određenih poslova) također izdvojiti kao zaseban dokument. Sve inserirane dokumente stavio sam nakon kaptolske isprave, koju se može promatrati kao neku vrstu »školjke« u koju su umetani dodatci, označio ih slovima onim redom kojim su prepisani u kaptolsku ispravu te poredao slijedom nastanka, odnosno izdavanja. No ni taj se postupak nije pokazao posve neproblematičnim, ponajprije stoga što srednjovjekovni bilježnici koji su radili za Kaptol nisu uvijek bili najuredniji, te im se događalo da pri prepisivanju ne poslože dokumente po starini, odnosno slijedu nastanka. U takvim slučajevima, poglavito zbog preglednosti, odlučio sam poštivati kronologiju bez obzira na redoslijed u samom prijepisu (slova uz broj, međutim, daju do znanja kojim su slijedom dokumenti prepisani u samoj kaptolskoj ispravi – otud se dogodilo da u nekim slučajevima primjerice dokument X.e stoji ispred dokumenta X.a; to znači da je u izvorniku dokument X.a prije dokumenta X.e, iako je mlađi od njega, jer ga je

tako bilježnik prepisao). I rijetke pak slučajeve kad su prepisani dokumenti i sami predstavljali ovjereni prijepis ili ispis starijega dokumenta razdvajao sam u zasebne dokumente, dodajući rimske brojeve koji pokazuju njihov stvarni slijed (primjerice: dokument X.a zapravo je ovjereni prijepis starije isprave, pa se u tiskanom obliku pojavljuje kao X.aI, što je akt ovjere, i X.aII, što je starija isprava koja je tu prepisana; to znači da je X.aI u fizičkom smislu prvi, a X.aII umetnut je u njega, pa je drugi; no u izdanju X.aII prethodi onomu X.aI, jer je po postanku stariji). Da bi u takvim okolnostima čitatelj ipak imao kakav takav pregled fizičkoga stanja »registra«, složio sam u Tablici 2. konkordanciju, naznačujući u prvom stupcu postojeću paginaciju, u drugom datum izdavanja kaptolske isprave (kao »školjke«, odnosno nosivoga dokumenta u određenom broju slučajeva – tu nisam naznačio eventualno postojanje drugih dokumenata u ispravi), u trećem redni broj isprave u ovom izdanju, a u četvrtom podatke o možebitnim prijašnjim izdanjima pojedinih isprava ili njihovih dijelova.

Svezak 64 nije naime tijekom 20. st. izbjegao pozornosti povjesničara – po najprije su ga koristili Lovre Katić, Vladimir Rismondo i Mladen Ančić, pri čem je uglavnom Lovre Katić izdavao cjelovite kaptolske isprave. No valja također primijetiti – L. Katić objavljivao je one isprave kojih transkripcije, rađene najvjerojatnije rukom Josipa Alačevića,¹³ i danas stoje u koricama sveska 64, dok je V. Rismondo sam prepisivao dokumente, ali ih gotovo nikad nije tiskao kao cjeline. Iako sam i sam u nekoliko navrata objavio pojedine dokumente iz »registra«, nikad ih nisam priređivao kao cjeline, kako oni izvorno funkcioniraju. Konačno, najstariji dokumenti iz »registra«, odnosno pojedinačni dokumenti nastali prije 1309. i uklopljeni u ovjerene kaptolske prijepise, objavljeni su u dvama svescima *Dodataka* temeljne zbirke hrvatskih srednjovjekovnih dokumenata, Smičiklasova *Diplomatičkoga zbornika*.

Što se tiče načela transkripcije, držao sam se uglavnom načela koja sam koristio pri izdavanju zadarskih kaptolskih registara. To znači da sam primjerice *i longa* tretirao kao obično »i«; nastojao sam vjerno reproducirati izvornu ortografiju, ostavljajući u najvećem broju slučajeva »y« tamo gdje je zapisan, a tamo gdje su riječi kraćene, restituirao sam tekst po pravilima latinskoga pravopisa. Najgrublje pogreške i neobičnu ortografiju označio sam znakom »(sic)«, a kad je tekst prelazio na novu stranicu znakom »||^{fol}«. Kad je pojedini dokument započinjan (kao prijepis) negdje na stranici, naznačio sam to uz njegov broj, a eventualni prelazak na sljedeću stranicu već spomenutim znakom. Posebno se međutim moram osvrnuti na način na koji sam reproducirao pogreške koje su pisari uočili i ispravili, sva križanja i dopisivanja teksta između redaka i na rubovima listova. Prekriženi tekst (koji je u najvećem broju slučajeva bilo moguće pročitati) stavljao sam u zaporke s bilješkom u kurzivu: *naknadno prekriženo*. Dopisivanje teksta naznačio sam u bilješkama, a sve kako bih čitatelju barem koliko toliko približio duh same dokumentacije – držao

¹³ Nije neuvjerljivo pretpostaviti da je J. Alačević te transkripte pripremio za tiskanje u arhivskom časopisu *Tabularium*, koji je pokrenuo s braćom Böttner iz Zadra – o tom časopisu vidi NEMETH 1996.

sam da bi pročišćeni tekst, bez svih ovih dodataka, stvarao iluziju neke vrste urednosti srednjovjekovnoga »birokrata«. No tekstovi isprava sve su samo ne »uredni« (Slika 2. prikazuje kako izgledaju križanja i dopisivanja), pa se može s dosta sigurnosti ustvrditi da su prvo nastajali primjerci za »registrator«, a onda je na temelju njih izdavana formalna isprava strankama.

Tablica 2. (konkordancije)

Postojeća paginacija	Datum	Redni broj u izdanju	Primjedbe
fol. 1–2	18. 02. 1403.	55.	55.b i 55.c tiskani u: <i>Dodaci II</i> , 303–304, br. 212 (s pogrešnim datumom), 314, br. 225 (55.a nije uvršten, iako je tu spadao)
fol. 3–8	16. 01. 1378.	13.	cijela isprava tiskana u KATIĆ 1955; 13. dodatak/II, 13. dodatak/I, 13. dodatak/III i 13. dodatak/V tiskani u: <i>Dodaci I</i> , 171, br. 126 (s pogrešnim datumom), 171–172, br. 127 (s pogrešnim datumom), 199–200, br. 155 (s pogrešnim datumom) te 302, br. 240 (s pogrešnim datumom; 13. dodatak/IV nije uvršten, iako tu spada; k tomu nigdje u ovom izdanju ne postoji naznaka o izdanju istih dokumenata kod Katića)
fol. 9–10	02. 06. 1375.	Liber Bullarum I.	
fol. 11–12	06. 05. 1383.	Liber Bullarum II.	
fol. 13–14	28. 04. 1379.	17.	
fol. 15–16			RISMONDO 1965., 7–8 (fol. 16–16’); 34–35 (fol. 15)
fol. 17–18	14. 11. 1369.	1.	tiskano u: KATIĆ 1932.
fol. 19	22. 04. 1376.	5.	
fol. 19’	22. 04. 1376. (?)	6.	Nedovršeni instrument
fol. 20	25. 11. 1371.	2.	
fol. 21–22	01. 12. 1377.	12.	Dijelovi instrumenta objavljeni u: RISMONDO 1954., 20–22 bilj. 6a, s pogrešno pročitanim datumom; 12.a i 12.b objavljeni u: ANČIĆ 1997., 263–264, br. 4. i 5.
fol. 23	30. 07. 1373.	3.	
fol. 24	13. 02. 1376.	4.	
fol. 25	23. 06. 1377.	11.	25.a objavljen u: ANČIĆ 1997., 262–163, br. 3.
fol. 26	05. 06. 1377.	7.	7.a objavljen u: ANČIĆ 2001., 258, br. II.
fol. 26’–27	05. 06. 1377.	8.	8.a objavljen u: ANČIĆ 2001., 259–260, br. IV.

Postojeća paginacija	Datum	Redni broj u izdanju	Primjedbe
fol. 28	19. 06. 1377.	9.	
fol. 28 ^r –29	03. 07. 1377.	10.	
fol. 31–32			Nedostaju
fol. 33	12. 10. 1378.	15.	
fol. 34	01. 02. 1379.	16.	
fol. 35	15. 07. 1379.	18.	Objavljeno kao dvije zasebne isprave u: ANČIĆ 2001., 258–259, br. III; 260–261, br. VI.
fol. 36	08. 08. 1379.	19.	
fol. 37	06. 10. 1379.	21.	
fol. 38–39	01. 10. 1379.	20.	
fol. 40	06. 02. 1380.	22.	
fol. 41–42			Nedostaju
fol. 43	08. 12. 1380.	Liber Bullarum II	
fol. 44–45	06. 02. 1381.	23.	Dijelovi objavljeni u: RISMONDO 1954., 22 bilj. 6a
fol. 46	06. 02. 1381.	24.	
fol. 47–48	30. 11. 1381.	25.	
fol. 49–50	30. 11. 1381.	26.	
fol. 51	08. 07. 1382.	27.	
fol. 53–52	1382.	28.	
fol. 54			Nedostaje
fol. 55	25. 09. 1383.		
fol. 56			Nedostaje
fol. 57	18. 03. 1385.	29.	
fol. 58	03. 02. 1386.	30.	
fol. 59	14. 09. 1386.	31.	
fol. 60–61	13. 05. 1388.	33.	
fol. 62	02. 05. 1388.	32.	
fol. 63	14. 05. 1388. 20. 05. 1388.	34.	
fol. 64–65			Nedostaju
fol. 66	24. 06. 1389.	35.	
fol. 67–68	18. 04. 1391.	38.	
fol. 69	01. 05. 1390.	37.	
fol. 70–71	20. 03. 1390.	36.	

Postojeća paginacija	Datum	Redni broj u izdanju	Primjedbe
fol. 72–73	15. 01. 1395.	42.	
fol. 74	23. 09. 1393.	40.	
fol. 75	08. 02. 1394.	41.	
fol. 76	30. 06. 1406.	57.	
fol. 77–78	02. 05. 1407.	58.	
fol. 96		Liber Bullarum (naslovnica)	
fol. 112–112'	22. 08. 1404.	56.	
fol. 113–116			Nedostaju
fol. 117–118	03. 05. 1409.	59.	59.a tiskano u: ANČIĆ 1989, 165–166, br. III; BRKOVIĆ 2
fol. 119–119'	03. 03. 1412.	60.	
fol. 120	14. 02. 1412.	Liber Bullarum	FARLATI III, 363–364
fol. 121	24. 09. 1418.	61.	
fol. 122	31. 10. 1444.	62.	
fol. 123	13. 04. 1448.	63.	
fol. 124	02. 02. 1369.	Liber Bullarum	

LITERATURA

- ANČIĆ 1985. = Mladen ANČIĆ, Bihaćki kraj od 1262. do početka XV stoljeća, *Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika BiH XXV/1985*.
- ANČIĆ 1989. = M. ANČIĆ, Pet dokumenata za povijest istočnojadranskog zaleđa na početku XV stoljeća, *Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika BiH XXIX/1989*.
- ANČIĆ 1997. = M. ANČIĆ, Putanja klatna. Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo i Bosna u XIV. stoljeću, Zadar–Mostar 1997.
- ANČIĆ 1998. = M. ANČIĆ, Desetljeće od godine 1091. do 1102. u zrcalu vrela, *Povijesni prilozi 17/1998*.
- ANČIĆ 2001. = M. ANČIĆ, Na rubu Zapada. Tri stoljeća srednjovjekovne Bosne, Zagreb 2001.
- ANČIĆ 2005. = M. ANČIĆ, Splitski i zadarski kaptol kao ‘vjerodostojna mjesta’, u: ISTI (pr.), *Srednjovjekovni registri Zadarskoga i Splitskog kaptola I (Fontes 11/2005)*
- ANČIĆ 2013. = M. ANČIĆ, Dva teksta iz sredine 14. stoljeća. Prilog poznavanju ‘društvenog znanja’ u Hrvatskom Kraljevstvu, *Starohrvatska prosvjeta III*. ser. 40/2013
- BARBARIĆ–KOLANOVIĆ 1986. = Josip BARBARIĆ – Josip KOLANOVIĆ (pr.), *Šibenski diplomatarij*, Šibenik 1986.
- BRKOVIĆ 2009. = Milko BRKOVIĆ, Srednjovjekovne isprave bosansko-humskih vladara Splitu, *Starohrvatska prosvjeta III*. serija 36/2009.
- Dodaci I–II* = Josip BARBARIĆ – Jasna MARKOVIĆ et al. (pr.), *Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije: Dodaci*, Zagreb, I/1998. II/2002.
- DZ = Tadija SMIČIKLAS et al. (pr.), *Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije I–XVIII*, Zagreb 1902–1990.
- FARLATI III = Daniele FARLATI, *Illyricum sacrum III*, Venetiis 1765.
- KATIĆ 1932. = Lovre KATIĆ, Ban Emerik otimlje dobra kninske biskupije, *Croatia sacra 3/1932*.
- KATIĆ 1955. = L. KATIĆ, Selo Kučine i 13 isprava o Sutikvi, *Starohrvatska prosvjeta III*. serija 4/1955.
- NEMETH 1998 = Krešimir NEMETH, Josip Alačević i njegov *Tabularium*, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije 12/1998*.
- OSTOJIĆ 1975 = Ivan OSTOJIĆ, *Metropolitanski kaptol u Splitu*, Zagreb 1975.
- RISMONDO 1954. = Vladimir RISMONDO, Pomorski Split druge polovine XIV stoljeća (Izdanja Muzeja grada Splita 5), Split 1954.
- RISMONDO 1965. = V. RISMONDO, Registar notara Nikole iz Augubija, *Izdanje Historijskog arhiva u Splitu 5/1965*.